

УДК 630:612

Белєвцова А.В.

аспірант

Харківського національного аграрного університету
імені В.В. Докучаєва

Олійник Т.І.

доктор економічних наук, професор,

Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва**КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА****CATEGORICAL APPARATUS INTENSIFICATION FORESTRY****АНОТАЦІЯ**

Розвиток інтенсивного лісового господарства – одне з найважливіших питань сучасного виробництва. У статті розглянуто основні теоретичні визначення та показники, які дозволяють сформулювати уявлення про інтенсифікацію саме лісового сектору національної економіки. Визначено основні ознаки інтенсифікації діяльності підприємств лісового господарства.

Ключові слова: інтенсивність, інтенсифікація, лісове господарство, ефективність, інтенсифікація лісового господарства.

АННОТАЦИЯ

Развитие интенсивного лесного хозяйства – один из важнейших вопросов современного производства. В статье рассмотрены основные теоретические определения и показатели, которые позволяют сформировать представление об интенсификации именно лесного сектора национальной экономики. Определены основные характеристики интенсификации деятельности предприятий лесного хозяйства.

Ключевые слова: интенсивность, интенсификация, лесное хозяйство, эффективность, интенсификация лесного хозяйства.

ANNOTATION

The development of intensive forest – one of the most important issues of modern production. In the article the basic theoretical definitions and indicators to form a picture of the forest sector is intensifying the national economy. Also the main features of the intensification of forestry enterprises.

Keywords: intensity, intensification, forestry, efficiency, intensification of forestry.

Постановка проблеми. Існуюча в Україні екстенсивна модель лісового господарства та лісокористування передбачає задоволення потреб в деревині майже виключно за рахунок насаджень природного походження. Площі лісу, які були вирублені за такої технології, на невизначено довгий термін вибувають з господарського використання. При цьому такий стан ще погіршується через значні втрати деревини при пожежах, пошкодженні лісів комахами-шкідниками, хворобами та іншими несприятливими факторами. Саме тому зараз виникає необхідність переходу до інтенсивної технології ведення лісового господарства. Але цей процес може бути ускладнений тим, що не визначено теоретичні аспекти інтенсифікації лісового господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних з інтенсивним лісокористуванням, приділяється багато уваги в науковій літературі. Зокрема, значний внесок у цьому напрямку зробили І.Я. Антоненко, О.М. Дзюбенко, В.М. Горбик,

М.В. Чернявський, Я.Я. Дяченко, Я.В. Коваль, А.М. Царенко, С.О. Мельник, О.А. Литвиненко, Є.В. Мішенін, Н.А. Бурдин, О.М. Шубалій, іноземні науковці у сфері раціонального використання природних ресурсів: О. Оуен, Е. Альфред та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Основна частина авторів зводить економічне зростання лісогощарської галузі до збільшення обсягів виробництва і забезпечення його стабільності, що не в повній мірі відповідає змісту інтенсифікації лісового господарства. Тому це питання потребує подальшого вивчення та розробки.

Мета статті полягає у дослідженні, аналізі та визначенні теоретичної складової категорії «інтенсифікація лісового господарства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інтенсифікація» походить від латинського *intension*, *fakio* та означає «посилення», «напруга». У простому розумінні – це застосування більш прогресивних форм у виробництві, а також його розширення. Це може бути новітня технологія всього процесу виробництва, яка передбачає застосування сучасних матеріалів, останніх зразків техніки та обладнання, підвищення кваліфікації персоналу, а це, в свою чергу, призводить до підвищення продуктивності праці і, як завершальний етап, – до збільшення випуску продукції. В результаті інтенсифікації поліпшується використання сировинних ресурсів, тобто шляхом глибокої переробки сировини зникає проблема з неліквідними залишками.

Процес інтенсифікації як соціально-економічне явище має багатофакторний характер і тому потребує системного підходу до його дослідження й виявлення комплексного впливу сукупності чинників на обсяги та ефективність аграрного виробництва.

Існує багато визначень категорії «інтенсифікація». Розглянемо деякі з них, аби мати наповніше уявлення про предмет цього явища.

В.С. Горбачов дає таке визначення інтенсифікації: інтенсифікація виробництва представляє собою комплексний, багатофакторний

процес застосування ефективних і екологічно безпечних засобів та технологій, заснованих на досягненнях науково-технічного прогресу, інноваційних розробках, використанні більш досконалих форм організації і оплати праці, управління та ефективних ринкових відносин [7, с. 128].

Під інтенсивністю розуміють концентрацію до оптимального рівня авансованого капіталу на гектар земельних угідь, що забезпечує випереджаюче збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення ефективності використання вкладених ресурсів. Саме таке визначення дає український економіст П.С. Березівський [4, с. 18].

Ще одне визначення запропонував І.М. Синякевич: інтенсифікація – це багатогранний процес формування інтенсивного типу розвитку шляхом комплексної механізації та автоматизації виробництва, його хімізації й електрифікації, впровадження енерго-, водо- і ресурсозберігаючих технологій та біотехнологій, меліорації землі, вдосконалення організації праці та матеріального стимулювання, поглиблення спеціалізації виробництва і досягнення його раціональної концентрації [6, с. 116].

Найбільш повним та вдалим, на нашу думку, є визначення інтенсифікації як концентрації до оптимального рівня авансованого капіталу і живої праці на одиницю земельної площі, що забезпечує випереджаюче збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення раціональності вкладених ресурсів. Основною метою інтенсифікації лісогосподарських підприємств є приріст високоякісної продукції та підвищення ефективності виробництва на засадах сталого розвитку, зниження матеріально-грошових і трудових затрат на одиницю продукції внаслідок якісного удосконалення всіх сторін виробництва. Чинниками інтенсифікації можуть бути лише ті, які є продуктом науково-технічного прогресу і забезпечують необхідне зростання ефективності підприємства.

Визначивши, що таке інтенсифікація як загальне поняття, перейдемо до визначення категорії «інтенсифікація лісового господарства», тому що ця галузь народного господарства має свої певні особливості.

На думку економістів, за основу сучасних уявлень про інтенсифікацію лісового господарства доцільно взяти методологію продуктивної теорії, яка передбачає як більш інтенсивну експлуатацію створеного ресурсного потенціалу, так і залучення у господарський обіг більш продуктивних додаткових ресурсів.

FAO (Продовольча і сільськогосподарська організація ООН) дає наступне визначення інтенсивного лісового господарства (2005 р.): «Intensive forest management. A regime of forest management, where silvicultural practices define the structure and composition of forest stands. A formal or informal forest management plan exists. Explanatory note: a forest is not

under intensive management, if mainly natural ecological processes define the structure and composition of stands».

Приблизний переклад: «Інтенсивне лісове господарство – режим лісового господарства, при якому лісівничі заходи визначають структуру і склад лісових насаджень, офіційний чи неофіційний план ведення лісового господарства. Пояснення: якщо структура і склад лісових насаджень визначається переважно природними екологічними процесами, господарство в такому лісі не рахується інтенсивним» [3].

Інтенсифікація лісового виробництва – це процес його розвитку, впровадження нової технології, досягнень науки, що супроводжується збільшенням виробництва продуктів і цінностей на 1 га лісової площі при зменшенні затрат праці на одиницю продукції. Інтенсивність лісового господарства – це рівень інтенсифікації на певний момент. Таке визначення цього поняття запропонував В.Р. Вільямс [6].

Дане визначення неповне і не дозволяє провести чітку межу між екстенсивним та інтенсивним лісовим господарством. Узагальнивши визначення, які найбільш часто зустрічаються про інтенсифікацію у лісовому господарстві, можна дати йому більш повне і розгорнуте визначення.

На нашу думку, більш конкретну інтерпретацію терміну «інтенсифікація» стосовно лісогосподарського виробництва дає М. Лобас. Він відзначає, що відмінною особливістю інтенсивного розвитку є якісне удосконалення продуктивних сил і виробничих відносин на основі впровадження у виробництво більш досконалої техніки, технологій, форм власності та організації праці, нових, більш продуктивних сортів лісових культур, підвищення рівня кваліфікації і професійної майстерності робітників, високої трудової і виконавчої дисципліни, матеріальної зацікавленості тощо [1].

Інтенсивне лісове господарство – система ведення господарства в лісах, що дозволяє постійно (протягом часу вирощування більш ніж одного покоління дерев) отримувати з лісової ділянки максимальну можливу для конкретних лісорослинних умов кількість товарної деревини за рахунок:

- ефективного лісовідновлення (мінімізації термінів існування непокритих лісом площ, формування молодняків з господарсько цінних дерев зі сприятливими спадковими властивостями, запобігання небажаній зміні порід);
- ефективного догляду (підтримки насаджень у стані, що забезпечує максимальний приріст і використання деревини в перерахунок на оборот господарства);
- мінімізації втрат (від пожеж, шкідників і хвороб, пошкоджень вітром і інших несприятливих впливів).

Інтенсивне лісочористування є лише одним з елементів інтенсивного лісового господарства. При відсутності інших елементів інтен-

сивного лісового господарства (ефективного лісовідновлення, догляду та мінімізації втрат) інтенсивне лісокористування може забезпечуватися тільки за рахунок розорення і виснаження лісів.

Рівень інтенсивності лісового виробництва визначається витратами на одиницю площі і характеризується такими показниками з розрахунку на 1 га лісової площі, як: сума операційних витрат; вартість основних виробничих фондів лісопромислового виробництва, випуск товарної продукції. Додаткові показники рівня інтенсивного лісового господарства: обсяг механізованих робіт; охоплення лісової площі активним господарським впливом; чисельність робітників на 100 га лісової площі та ін. Перші три показники характеризують потенційні можливості лісового господарства, решта показників відображає результативність інтенсифікації, зростання продуктів і цінностей у лісовому господарстві. Відношення результатів (продукції) до ресурсів, що їх зумовили, дає змогу визначити економічну ефективність інтенсифікації.

Виділяють наступні ознаки інтенсифікації діяльності підприємств лісового господарства:

– додаткові вкладення засобів виробництва і живої праці на одиницю земельної площі;

– збільшення вкладень супроводжується підвищенням їх якості (вдосконалюється сортовий склад лісових культур; запроваджуються нові машини, нові технології для догляду за посадковим матеріалом);

– вдосконалюються форми і методи організації праці та ведення господарства, підвищується кваліфікація кадрів.

Висновки. Визначення інтенсифікації лісового господарства не має певного сформованого єдиного визначення, а отже, може включати в себе різноманітні сфери діяльності певних підприємств. Так як лісогосподарська галузь має

свої певні особливості і характеристики у межах своєї діяльності, їх потрібно враховувати при аналізі, розвитку та вдосконаленні підприємства лісового господарства. Розглянувши деякі ознаки інтенсифікації підприємств лісового господарства, бачимо, що цей перелік не є вичерпним, а отже, маємо можливість доповнити його наступними характеристиками: зростання коефіцієнту вирощування деревних порід, зростання продуктивності лісу, зростання загальної економічної ефективності лісовий культур.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Проект Концепції реформування та розвитку лісового господарства України Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.derevo.info>.
2. Закон України «Про внесення змін до Лісового кодексу України» № 3404-IV від 08.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 21.
3. Антонечко І.Я, Дзюбенко О.М. Формування ринково орієнтованого фінансового механізму лісового господарства України / І.Я. Антонечко, О.М. Дзюбенко // Регіональна економіка. – 2005. – С. 73–79.
4. Березівський П.С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П.С. Березівський, П.Н. Особа // Економіка АПК. – 2009. – № 6 (174). – С. 18–25.
5. Туниця Ю.Ю. Сучасний маркетинг у контексті проблем екологізації ринкової економіки / Ю.Ю. Туниця // Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 14–23.
6. Синякевич І.М. Лісова політика України: [підручник] / І.М. Синякевич. – Львів: ЗУКЦ, 2005. – 228 с.
7. Эндерс А. Экономика окружающей среды / А. Эндерс; пер. с нем. – К.: Либідь, 1995. – С. 70–94.
8. Горбачов В.С. Що заважає ефективній реалізації вітчизняної винопродукції і як виправити існуючу на ринку ситуацію / В.С. Горбачов // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2005. – Вип. 13. – С. 128–130.